

НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«МЕТОДИЧНО-
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
ЦЕНТР З АКВАКУЛЬТУРИ»

*Присвячується 10-річчю створення Державної установи
«Методично-технологічний центр з аквакультури» та
125-річчю Національного університету біоресурсів і
природокористування України*

Науково-практичні рекомендації для регулювання
розвитку аквакультури шляхом впровадження процедури
ліцензування в умовах сучасних безпекових викликів

УДК 33.025.3:639.3(083.13)

Схвалено до друку Державною установою
«Методично-технологічний центр з аквакультури»
Державного агентства меліорації та рибного господарства України
(протокол № 35 від 12.09.2023 р.)

Науково-практичні рекомендації для регулювання розвитку аквакультури шляхом впровадження процедури ліцензування в умовах сучасних безпекових викликів. К.: НУБіП України. 2023. 22 с.

Кичко І. І., д.е.н., доцент, завідувач кафедри управління персоналом та бізнес-технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Томілін О. О., доктор економічних наук, професор, кафедри менеджменту Полтавського державного аграрного університету

Укладачі: Герасимчук В. В., Коновалов Р. І., Шарило Ю. Є., Вдовенко Н. М., Плічко В. Ф., Медведенко Л. К., Поплавська О. С.

У рекомендаціях значна увага приділяється максимальному впровадженню світового та європейського досвіду у вітчизняне рибне господарство та аквакультуру, включаючи обов'язкове збирання даних щодо прісноводних видів риби, органічного виробництва риби, гармонізацію звітності для узгодження параметрів інформації, що збирається. Обґрунтовано, ці засоби мають сприяти для виведення вітчизняної галузі рибного господарства та сектору аквакультури з тіні, щоб держава та інвестори мали змогу вкладати та надавати кошти. До переваг ліцензування віднесемо і можливість з'ясування, скільки в Україні наявно виробників продукції аквакультури, щоб максимально наблизити до реальних показників обсяги виробництва за видами, визначити рівень і потребу в державному втручанні у захист вітчизняного рибогосподарського виробника, врахувати можливість пом'якшення змін клімату за рахунок урахування реальних впливів аквакультури, у тому числі водоспоживання та витрат кормів, як одного з чинників евтрофікації на стан довкілля.

Аквакультура протягом останніх десятиліть є досить швидкозростаючим сектором виробництва продуктів харчування у світі [1; 19, 20]. Як і будь-який вид діяльності людини, аквакультура так само вимагає певного регулювання, оскільки воно відбувається не на іншій планеті, і будь-яка діяльність, її наслідки впливають на довкілля, взаємодіють з іншими видами діяльності, використовуються загальні ресурси (вода, земля, генетичний матеріал).

На початку бурхливого розвитку аквакультури, який відзначають наприкінці 70-х-початку 80-х років, та тривалий час навіть у нашому тисячолітті діяльність у сфері аквакультури відбувалась зазвичай у рамках загального рибогосподарського законодавства та засобів з регулювання [6].

Від 1990-х років починається створення у багатьох країнах спеціальних законів і регуляторних актів для сфери аквакультури. Причому цей рух був доволі неоднорідним. Так, за згадування аквакультури чи об'єктів аквакультури в окремих актах законодавства ЄС, якогось окремого закону або окремого розділу у спільній рибогосподарській політиці ЄС геть до грудня 2013 року не існувало [17; 21]. Усе обмежувалось вимогами до безпечності продукції аквакультури, окремих моментів санітарно-епідеміологічного благополуччя.

У багатьох країнах світу законодавство з аквакультури більш виокремлено, і це стосується у першу чергу провідної держави світу з вирощування аквакультури – Китаю. Достатньо детально опрацьовано законодавство з аквакультури Туреччини, яка є провідним виробником низки об'єктів аквакультури на Євразійському континенті. Україна ухвалила спеціальне законодавство з аквакультури 2012 року – коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про аквакультуру» [7; 8].

З метою здійснення аналізу наявних механізмів нагляду та контролю за діяльністю у сфері аквакультури, їх відповідності та меті досягнення цілей сталого розвитку, використано наявні у вільному доступі матеріали окремих

авторів і узагальнення провідних аналітичних центрів світу, а також чинне українське законодавство у сфері регулювання діяльності в аквакультурі та дозвільної системи. Щоб правильно реформувати законодавство у сфері аквакультури, потрібно поставити високі цілі. З метою забезпечення прав рибоводів та інтересів держави, має бути впроваджено чіткі законодавчі рамки. Ці рамки мають включати мінімально можливі вимоги стосовно процедур та інституцій. Інші кроки включають методи регулювання діяльності такі як заборони, класифікацію земель та зонування, оцінки впливу на довкілля, плани з пом'якшення впливу на довкілля, дозволи, плату за використання природних ресурсів та вимоги з моніторингу. Специфічні методи регулювання аквакультури також включають дозволи на скидання відпрацьованої води, обмеження з використання чужорідних видів, використання ліків і хімічних сполук, можливих обсягів використання кормів у певних водоймах та інші практики управління [18]. Регулювання має також враховувати чисельність користувачів одними й тими ж ресурсами, а отже, потенційні конфлікти та способи їх вирішення та обмеженість ресурсів.

Якщо уважно подивитись на український Закон «Про аквакультуру», то більшість порушених питань він нібито врегульовує, тобто усі згадані моменти, ба навіть і більше, зазначаються як зобов'язання та права суб'єкта підприємництва та органів управління різного рівня. В той же час на сьогодні регламентовано лише питання водо- та землекористування, які врегульовано у загальних кодексах, де визначаються вимоги щодо оренди, використання земель та вод. Інші питання, які мають врегульовуватись нормативними актами, а також відповідальність за недотримання законодавства відсутні.

Ці питання, які мають стосунок саме до аквакультури у більшості держав світу вирішуються у рамках дозвільної системи. Як зазначають автори огляду [18], не важливо, яку форму дозволу обирає держава (дозвільне рішення,

ліцензія або дозвіл) – це визначається ustalеною практикою у кожній окремій державі. Як приклад вони наводять Україну, де «український орган законодавства, коли приймав 2012 року Закон «Про аквакультуру», не забажав використовувати слово «ліцензія», оскільки це могло би суперечити існуючому Закону «Про ліцензування». У той же час, насправді в Україні не існує будь-яких специфічних дозвільних документів для провадження діяльності у сфері аквакультури, крім «Порядку штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання» 26.08.2022 № 622 [4], який має значення тільки у випадку відтворення водних біоресурсів у штучних умовах та подальшому випуску рибопосадкового матеріалу до рибогосподарських водних об'єктів (їх частин).

Дія цього Порядку не поширюється на правовідносини у сфері аквакультури, що здійснюються у внутрішніх водних об'єктах (їх частинах), рибогосподарських технологічних водоймах, внутрішніх морських водах, територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України, а також на ділянках суші території України, які використовуються для цілей аквакультури. Невиконання положень Закону «Про аквакультуру», які має виконувати суб'єкт аквакультури, не має жодних наслідків для суб'єкту господарської діяльності. Крім того, його положення, навіть у такому вигляді, не поширюються на рибоводів, які вирощують товарну рибу не у рибогосподарських водоймах, тобто за сферою навіть декларативного регулювання лишається вирощування риби у РАС (рециркуляційна аквакультурна система), та навіть у проточних басейнах/лотках, адже вони не є водоймами. Відповідно до положень статті 9 Закону «Про аквакультуру», до повноважень «центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства», належить «здійснення контролю за поданням суб'єктами аквакультури звітної інформації щодо обсягів

виробництва продукції аквакультури; здійснення контролю діяльності суб'єктів аквакультури під час розведення та вирощування чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів».

У той же час механізми здійснення такого контролю, а також відповідальності за невиконання суб'єктом господарювання, наприклад, таких положень статті 5 цього Закону як «подавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, звітну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури у визначені терміни за формами, затвердженими в установленому порядку; подавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, інформацію стосовно намірів розведення та вирощування чужорідних і немісцевих видів гідробіонтів та відповідне науково-біологічне обґрунтування», законодавством України не передбачено.

Звичайно, ця ситуація використовується виробниками на свою користь. У зв'язку з суттєвим недоопрацюванням, відсутністю підзаконних нормативно-правових актів, а також відсутністю обов'язковості подання інформації до органів управління виробники не інформують, ані Держрибагентство, ані фіскальні органи та органи статистики щодо обсягів виробництва товарної продукції. Про справжні обсяги виробництва та видовий склад видів, наявність чи відсутність чужорідних видів, стан із захворюваністю, стан щодо вмісту шкідливих речовин ніхто не знає. Реальна кількість виробників продукції аквакультури в Україні невідома. За оцінками авторів Зеленої книги «Аналіз рибної галузі України» [1], звітність подають не більше як 50 % підприємств аквакультури. За оцінками незалежних експертів в Україну імпортувалось 2019 року кормів для форелівництва для виробництва приблизно 3 тис. тонн товарної продукції (порційного за розміром пструга), а у звітності присутні 225,9 тонн; так само за обсягами імпортованих кормів (за оцінками експертів)

мало би бути вироблено 900-1000 тонн кларієвих сомів, а за звітністю вони фактично відсутні (відповідно до звітності за 2019 рік, надісланої до ФАО від імені України, зазначено лише 224,3 тонн). У той же час, ці не обліковані підприємства використовують воду, у тому числі підземну та геотермальну, та землю, культивують чужорідні види – за відсутності висновків про безпечність використання тих чи інших видів в Україні (маються на увазі зокрема каліфорнійські та австралійські раки, смугастий американський окунь, тилапія).

Абсолютно за межами правового регулювання опинилось виробництво у закритих системах водозабезпечення – адже законодавство зорієнтовано на виробництво у рибогосподарських водоймах у першу чергу, ця ідея проходить «червоною ниткою» через увесь Закон «Про аквакультуру». З іншого боку, діяльність, яка знаходиться повністю за межами правового регулювання, несе шкоду і самим виробникам, адже вони лишуються незахищеними у випадках рейдерства, злочинів щодо заволодіння майном та виробленою ними продукцією. Крім того, вони «випадають» з руху на постачання власної продукції до країн Європи, оскільки не мають жодних легальних підтверджень свого виробництва, а також підтверджень того, що їх виробництво відповідає вимогам природоохоронного законодавства ЄС у частині, що стосується аквакультури.

Таким чином, можна з великим ступенем упевненості сказати, що за наявності в Україні Закону «Про аквакультуру», аквакультура в Україні в усій її сучасній різноманітності, лишається поза межами правового регулювання, і за реальної, а не декларованої прихильності держави цілям сталого розвитку [5] та Принципам Зеленої угоди ЄС [2] та необхідності належної уваги до питань сталого розвитку з урахуванням усіх трьох її складових (соціальної, економічної та екологічної) нагальним стає питання про запровадження належного регулювання, яке можна було би порівняти з європейським (але без європейської бюрократизованості) [3]. Тож варто розглянути питання про

запровадження ліцензування для ведення аквакультури – пропозицію експертів ФАО, які допомагали українським фахівцям в опрацюванні проєкту Закону «Про аквакультуру» та яка була відкинута українськими законодавцями 2012-го року під час його обговорення та ухвалення.

Як варіант, можна розглянути питання про внесення змін та доповнень до Закону України «Про аквакультуру» та Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності». По-перше, потрібно зробити більший наголос на окремішності аквакультури як виду діяльності. По-друге, опрацювати окрему, нову, статтю до Закону «Про аквакультуру» з умовною назвою «Базові засади ведення аквакультури», у якій зазначити, зокрема те, що ведення аквакультури є можливим лише за наявності ліцензії (рис. 1).

Ліцензія має містити інформацію про підприємство, об'єкти аквакультури, норми годування, обсяги витрат води (як у випадку ставкової аквакультури, так і під час використання РАС або проточних лотків), чужорідні об'єкти аквакультури, можливі обсяги забруднення, як у випадку індустріальної аквакультури (більш детальний досвід можна адаптувати з документів ЄС, ФАО, окремих країн [11]). Крім того, виписати окрему статтю про збут продукції, тобто, що до збуту дозволена лише риба та інші водні живі ресурси, які мають відповідний документ про походження (подібний до документу про законність вилучення рибальством (див. статтю 22 Директиви ЄС № 2371 від 2003 року) [23]).

Можливо за прикладом таких країн як Німеччина, Норвегія, США, передбачити обов'язковість професійної освіти у здобувача ліцензії на ведення аквакультури [13, 14, 15]. У принципі, до переліку ліцензійних вимог можна включити ті положення, які зафіксовано у статтях 5 та 6 Закону «Про аквакультуру». Приклади можна взяти і із ірландського зразка [16], й з канадських [12] та передбачити видачу ліцензій як на регіональному, так і на місцевому рівнях.

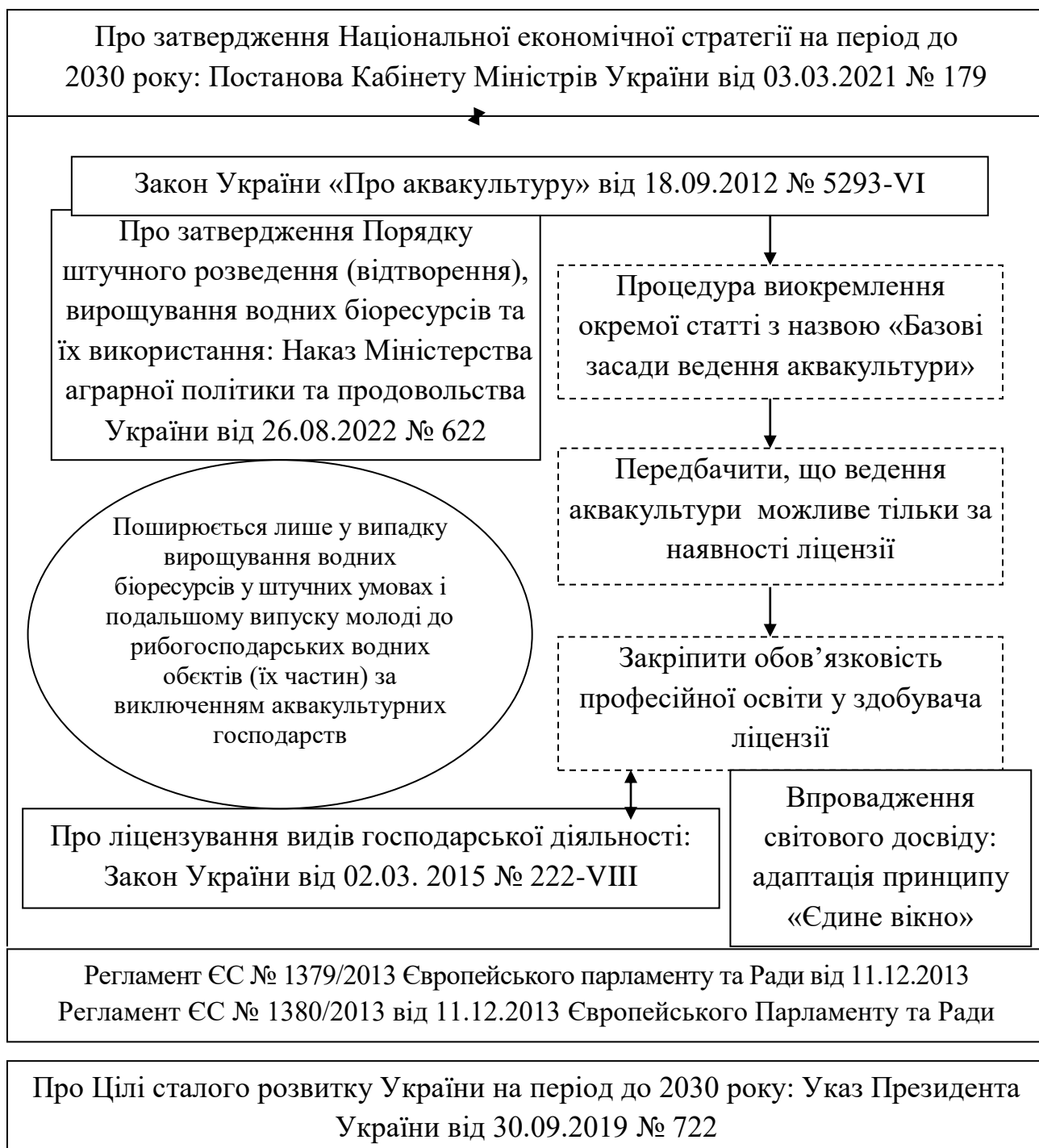

Рис. 1. Пропозиції щодо регулювання діяльності аквакультури шляхом впровадження ліцензування

Пропонуємо внести відповідні зміни до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», подібні до тих виключень, що стосуються,

Науково-практичні рекомендації для регулювання розвитку аквакультури шляхом впровадження процедури ліцензування в умовах сучасних безпекових викликів

наприклад, телебачення та банківської діяльності, зробити припис, що під час видачі ліцензії автоматично враховуються дозволи на спеціальне водокористування, (ще не опрацьована, але яка має бути – довідка про санітарно-епідемічний стан водойми), інформація про оренду землі (що і зараз передбачено).

Одразу маємо визначити роботу органу ліцензування за принципом «єдиного вікна», і передбачити, знову ж таки, що органом ліцензування буде якийсь один центральний орган виконавчої влади.

Під час аналізу темпів розвитку аквакультури у світі фахівці ОЕСР [10] відзначили, що темпи розвитку аквакультури у країнах-членах ОЕСР були значно меншими аніж темпи розвитку аквакультури у світі в цілому. Експерти ОЕСР припускають, що це явище могло б бути згенеровано у тому числі і значними бюрократичними обтяженнями та витратами, які покладаються на виробника у зв'язку з необхідністю оформлення ліцензії на ведення аквакультури.

При цьому питання зменшення бюрократичних обтяжень у зв'язку з необхідністю прискорення розвитку аквакультури порушувались також у Стратегічних настановах щодо Сталого розвитку аквакультури Європейського Союзу 2013 року [17] та Рекомендаціях Дорадчої ради з аквакультури при Єврокомісії вже 2020 року у зв'язку з переглядом Настанов з сталого розвитку аквакультури [9].

У той же час, відомо, що у найбільшому виробникові аквакультури у світі, а саме Китаї, ведення аквакультури так само ліцензується, причому обов'язково [6; 11]. За результатами недотримання ліцензійних умов у частині впливу на довкілля суб'єктам підприємницької діяльності Китаю були зроблені численні приписи [6]. Так само навіть члени Європейського Союзу у Стратегічних настановах від 2013 року [17] звертають увагу на те, що у Норвегії час на отримання ліцензії (чи відмову від отримання ліцензії) триває лише до 3 місяців, тобто, бюрократичні обтяження зведено до мінімуму. Треба

зазначити, що в Норвегії, на відміну від більшості інших великих виробників аквакультури, ліцензія є предметом продажу на аукціонах. Таким чином, сама процедура ліцензування, за умови гарного дизайну самої ліцензії та процедури її розгляду та видачі, не несе значних бюрократичних навантажень, і ці навантаження, які виникають у країнах Європейського Союзу у зв'язку з ліцензуванням, пов'язані з характерною для багатьох країн Європейського Союзу та й у цілому Європейському Союзі забюрократизованістю багатьох процедур. Водночас протягом 2020 року Єврокомісія спеціально ухвалювала рішення про спрощення процедури використання коштів з Європейського фонду морського та рибного господарства (EMFF) у зв'язку з надмірною забюрократизованістю процесу отримання допоміжних коштів постраждалими від COVID-19 рибалками та рибоводами. Таким чином, бюрократичні навантаження залежать виключно від тих, хто буде опрацьовувати, разом із заінтересованими юридичними та фізичними особами-підприємцями, форму ліцензії для різних випадків ведення аквакультури та відпрацювання процедури ліцензування.

Процедура ліцензування, в тому числі і ліцензування рибальської діяльності, має відрізнитись від процедури, вписаної у Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності», адже ліцензування в Україні, відповідно до чинного Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», відбувається за «уніфікованим порядком» (стаття 2 Закону), що у випадку з рибальством та аквакультурою, коли мова йде у першу чергу про дотримання певних вимог у частині природокористування, є сумнівним.

Крім того, відповідно до положень статті 3 даного Закону України, передбачається «вільний вибір суб'єктом господарювання провадження встановленого законом виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, і території своєї діяльності», що виглядає так само недоречним у випадку діяльності у сфері аквакультури, адже вимоги щодо аквакультури у

рециркуляційній аквакультурній системі, ставку або садку у водосховищі вимагатимуть різних умов ліцензування, як це робиться у тих країнах світу (а їх більшість), де процедура ліцензування рибницької діяльності узаконена.

І головне орган ліцензування перевіряє, чи може відбуватись рибницька діяльність саме в тій місцевості, яку хоче обрати здобувач ліцензії, оскільки відповідно до Закону України, суб'єкт господарювання вільно вибирає територію своєї діяльності, що суперечить щонайменше більшості відомих прикладів ліцензування аквакультури у світі. Тому, з більшості позицій в Україні потрібно впровадити ліцензування діяльності у сфері аквакультури. Якщо зацікавлені сторони дійдуть висновку про недоречність цього процесу то необхідно положення статей 5 та 6 Закону «Про аквакультуру» перевести до категорії законодавчо зобов'язуючих, які виконуються на підставі відповідних дозволів з обов'язковою реєстрацією суб'єкта підприємницької діяльності – ФОП або юридичної особи – як суб'єкта саме аквакультури.

Звітність має стати обов'язковою процедурою для суб'єкта діяльності у сфері аквакультури з відповідним покаранням у випадку недотримання цього положення у вигляді позбавлення ліцензії – дозволу.

Крім того, все одно обов'язковим є запровадження у законодавство України положень статті 22 Директиви Європейського Союзу 2371/2002 [23] та положень Регламенту № 1379/2013 Європейського парламенту та Ради від 11 грудня 2013 року про загальну організацію ринків продукції рибальства та аквакультури [22], зокрема у частині організації інституту першого продажу.

Таким чином, до недоліків ліцензування у сфері аквакультури можна віднести, хіба що надмірне бюрократичне навантаження, яке можна мінімізувати за умови взяття за зразок кращих прикладів, зокрема Норвезького або сусіднього Польського. Для порівняння – результати виробництва аквакультури в Польщі, де існує право власності на засоби виробництва в

аквакультурі та відповідні умови для бізнесу, а також обов'язкове ліцензування рибогосподарської діяльності, щорічний обсяг виробленої риби становить близько 55 тис. тонн, з них виробництво коропа сягає 18 тис. тонн. Це другий показник у ЄС після Угорщини. Таких результатів вдалося досягти реформуванням галузі, встановленням ліберальних умов та дієвої державної підтримки уряду Польщі. Нині в Польщі працює близько 450 спеціалізованих господарств, які займаються вирощуванням коропа, райдужної форелі, африканського сома в рециркуляційних системах, осетра, білого амура, товстолобика і лина.

Згідно з даними ФАО, польським сектором аквакультури управляють професійно підготовлені фахівці. Існує добре розвинена система освіти в галузі аквакультури і рибальства. Історично і донині у Польщі суттєво переважає прісноводна аквакультура, лише останніми роками почалось експериментальне вирощування райдужної форелі та сьомги у морських умовах.

Уряд Польщі розглядає водне господарство як важливий елемент соціально-економічного розвитку сільськогосподарських районів країни. Була розроблена Національна стратегія розвитку рибного господарства на 2007–2013 рр., яка закріпила пріоритети для аквакультури. Завдяки державній підтримці бізнес успішно запроваджує нові біотехнології, широко застосовується рециркуляційна аквакультура, успішно розвивається наука у сфері аквакультури. На поточну семирічку відповідно до вимог Спільної рибної політики ЄС на 2014–2020 рр. та положень Європейського фонду морського та рибного господарства опрацьовано та погоджено з Єврокомісією операційну програму. У її рамках лише на розвиток аквакультури у Польщі спрямовано з фонду, що виділено централізовано 268,99 млн євро. За ці кошти будують великі рециркуляційні аквакультурні системи та фінансують досить масштабні дослідження за напрямками урізноманітнення об'єктів аквакультури, поліпшення технологій вирощування. У Польщі та інших країнах ЄС вдалося

створити конкурентні умови для ведення бізнесу у сфері аквакультури. Забезпечення конкурентного середовища для аквакультури виступає каталізатором розвитку бізнесу. Крім того, держава стимулює суб'єктів аквакультури, і не тільки малих, а й середніх виробників, запроваджує ефективну економічну, екологічну та соціальну політику у рибному господарстві. Галузева конкурентоспроможність – тотожне поняття успішного бізнесу. Тому державна підтримка справедливого конкурентного середовища у сфері аквакультури для держав цивілізованого світу є пріоритетом.

Маючи майже однакові з Польщею кліматичні умови, багато в чому схожу структуру аквакультури в Україні доцільно запровадити досвід Польщі у становленні та розвитку вітчизняної аквакультури, основою якого є власність на основні активи та вільне підприємництво. Запровадивши проекцію прогнозу розвитку світової аквакультури в український рибогосподарський комплекс варто відмітити кілька моментів, які можна використати у створенні конкурентних умов ведення бізнесу у сфері аквакультури. Україна лише шукає модель конкурентного середовища для підприємництва в аквакультурі.

Становлення ринкової моделі аквакультури супроводжується руйнуванням старої системи господарювання. Основа української аквакультури – це ставкова аквакультура із використанням спеціалізованих рибогосподарських технологічних водойм та інших водних об'єктів. При цьому, щоб управляти вказаними об'єктами, доцільно адаптувати опрацьовані нами в процесі дослідження положення Регламенту зі збирання даних (DCR) № 1543/2000 від 29.06.2000 та Системи збирання даних (DCF). Потрібно відмітити, що DCF встановлює узгоджений набір правил ЄС, що регулюють збирання біологічних даних, інформацію про стан довкілля, технічні та соціально-економічні параметри секторів рибальства, аквакультури та переробки риби, що мають поліпшити доступність цієї інформації для науковців та виробників риби.

Ця система має складові: Регламент ради (ЄК) № 199/2008 від 25.02.2008 щодо створення системи зі збирання даних з діяльності сектора рибного господарства, управління цими даними та їх використання для підтримки (обґрунтованості) наукових порад (рекомендацій), що надаються у рамках Спільної рибної політики в частині рибного господарства.

Регламент Комісії (ЄК) № 665/2008 від 14.07.2008, що встановлює правила із Регламенту Ради (ЄК) № 199/2008 від 25.02.2008 щодо створення Системи спільноти зі збирання даних з діяльності сектора рибного господарства, управління цими даними та їх використання для підтримки (обґрунтованості) наукових порад (рекомендацій), що надаються у рамках Спільної рибної політики. Рішення Комісії 2010/93/EU від 18.12.2009 про схвалення багаторічної програми зі збирання даних про рибогосподарський сектор, управління та використання їх на період 2011–2013 (C(2009) 10121). Застосування цього рішення було подовжено 13.08.2013 на період 2014–2016 (C(2013)5243).

Наступний фактор, що є похідним від тінізації індустрії – відсутність реального представницького громадського органу суб'єктів аквакультури. Наявні громадські об'єднання та асоціації виробників, як свідчить кількість членів та охоплення регіонів, представляють лише сегменти аквакультури та дуже обмежене коло активних суб'єктів аквакультури: громадське об'єднання «Укррибгосп», асоціації форелеводів, осетроводів, регіональні асоціації рибоводів. Ці об'єднання охоплюють дуже вузьке коло активістів.

Єдиний орган громадського впливу у суб'єктів аквакультури відсутній. Іншими словами, виробничий сектор не може повноцінно впливати ні на державну владу, ні на суспільство. Маємо відзначити, з іншого боку, це тому, що жодних реальних важелів впливу чи окремих підприємців-рибоводів, чи навіть їх об'єднань не існує. Законодавством чітко не виписано їх права та обов'язки. На відміну від Європейського Союзу, де ще у попередній редакції

Спільної рибної політики Європейського Союзу передбачено створення таких об'єднань на рівні самого Європейського Союзу, з чітким колом компетенції такого об'єднання, зобов'язань компетентних органів Європейського Союзу та окремих держав-членів щодо виконання вимог таких організацій, їх участі у розгляді гострих, нагальних питань, розподілі державної допомоги.

Поки що в Україні така система у законодавстві не передбачена, а органи державної влади ділитися повноваженнями з асоціаціями не готові.

Водночас за 2018 р. підприємці у сфері аквакультури мають можливість отримати часткову компенсацію відсоткової ставки за банківськими кредитами відповідно до п. 4 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки галузі тваринництва згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 107. Компенсація відсотків надається суб'єктам господарювання, які залучили в національній валюті у банках короткострокові кредити для покриття виробничих витрат та середньострокові і довгострокові кредити для покриття витрат капітального характеру, що забезпечуватиме конкурентне середовище саме для ставкової аквакультури в умовах трансформаційних процесів. Для створення конкурентного, інноваційного середовища необхідно запровадити такі правила, які б відповідали інтересам влади, аквакультурного бізнесу та суспільства. Їх буде складно запровадити без єдиного громадського представницького органу від суб'єктів аквакультури різних форм власності, напрямків, форм і видів діяльності.

Права та обов'язки таких об'єднань виробників мають бути визначені законами України. Вважаємо, що оптимальна модель системи управління має форму трикутника, де рівноправними вершинами є влада, бізнес та суспільство. Актуальним питанням нині є також опрацювання стратегії розвитку вітчизняної аквакультури з чіткими термінами виконання та відповідним фінансуванням, що має бути затверджено Законами України.

Водночас необхідні заходи зі створення дієвої системи контролю за якістю та безпечністю продукції аквакультури та її походженням, а також модернізація існуючої системи збору даних на основі положень Регламенту зі збирання даних (DCR) № 1543/2000 від 29.06.2000 та Системи збирання даних (DCF), підтримка рибогосподарської науки та освіти для забезпечення відповідного рівня конкурентоспроможного та інноваційного розвитку рибного господарства та аквакультури України.

Таким чином, завдяки наявності механізму ліцензування в аквакультурі у більшості країн світу існує чіткий зв'язок між виробниками та державою. Важливою перевагою ліцензування стане з'ясування, скільки в Україні виробників продукції аквакультури та максимальне наближення до реальних чисел щодо обсягів виробництва за видами, можливість державного втручання у захист вітчизняного виробника, пом'якшення змін клімату за рахунок урахування реальних впливів аквакультури, у тому числі водоспоживання та витрат кормів як одного з чинників евтрофікації на стан довкілля, зменшення напруги у стосунках різних користувачів водних ресурсів.

Список рекомендованої літератури

1. Башняк Г., Дуплій Н., Литвиненко Л., Присяжнюк І., Яремчук П. Зелена книга «Аналіз рибної галузі України». Київ: Офіс ефективного регулювання BRDO, 2020. 228 с. URL: <http://surl.li/jxrsm>
2. Кулеба Д. Участь у «Європейській зеленій угоді» синхронізує Україну та ЄС. Урядовий портал. 24.01.2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uchast-u-yevropejskij-zelenij-ugodi-sinhronizuye-ukrayinu-ta-yes> dmitro-kuleba.
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету міністрів України від 03.03.2021 № 179. Офіційний вісник України. 2021 № 22. С. 45.

4. Про затвердження Порядку штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 26.08.2022 № 622. Офіційний вісник України. 2022. № 86. С. 852.

5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722. Офіційний вісник Президента України. 2019. № 21. с. 17.

6. Aquaculture in China: success stories and modern trends. Edited by Jian-Fang Gui, Qisheng Tang, Zhongjie Li, Jiashou Liu, Sena S. De Silva. Description: Hoboken, NJ: John Wiley& Sons. 2018. 730 p.

7. Establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive): Directive EC of the European Parliament and of the Council of 17.06.2008 № 2008/56/. Official Journal of the European Union. 2008 № L 164. p. 19-40. URL: <http://surl.li/kofbr>

8. Establishing a framework for the Community action in the field of water policy: Directive EC of the European Parliament and of the Council of 23.10.2000 № 2000/60/. Official Journal of the European Communities. 2000. № L 327. p. 1–73. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32000L0060>

9. Future Strategic Guidelines for the sustainable development of EU aquaculture. Brussels. 2019. 8 p. URL: <http://surl.li/juyzc>

10. Innes J., Martini R., Leroy A. Red tape and administrative burden in aquaculture licensing. Paris. Agriculture and Fisheries Papers, № 107. 2017. 40 p.

11. National Aquaculture Legislation Overview (NALO): URL: <http://surl.li/juycl>

12. National Aquaculture Legislation Overview. Canada: URL: <http://surl.li/juybr>

13. National Aquaculture Legislation Overview. Germany: URL: <http://surl.li/juyby>

14. National Aquaculture Legislation Overview. Norway: URL: <http://surl.li/juybj>

15. National Aquaculture Legislation Overview. United States of America. URL: http://www.fao.org/fishery/legalframework/nalo_usa/en.

16. Review of the aquaculture licensing. 2017. 71 p. URL: <http://surl.li/juyax>

17. Strategic Guidelines for the sustainable development of EU aquaculture: Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European economic and social committee and the Committee of the regions of 29.04.2013. № 229. URL: <http://surl.li/koezo>

18. Takoukam P.T., Erikstein K. Aquaculture regulatory frameworks. Trends and initiatives in national aquaculture legislation. Rome: FAO. 2013. 30 p. URL: http://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/legal/docs/lpo91.pdf

19. The State of World Fisheries and Aquaculture 2020. Sustainability in action. Rome: FAO. 2018. 227 c. URL: <http://www.fao.org/3/i9540en/i9540en.pdf>

20. The State of World Fisheries and Aquaculture 2020. Sustainability in action. Rome: FAO. 2020. 244 p. URL: <http://www.fao.org/3/ca9229en/ca9229en.pdf>

21. On the Common Fisheries Policy, amending Council Regulations (EC) No 1954/2003 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulations (EC) No 2371/2002 and (EC) No 639/2004 and Council Decision 2004/585/EC: Regulation (EU) No 1380/2013 of the European Parliament and of the Council of 11.12.2013. Official Journal of the European Union. 2013. № L 354. P. 22–61. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R1380>

22. On the Common Organisation of the markets in fishery and aquaculture products, amending Council Regulations (EC) No 1184/2006 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulation (EC) No 104/2000: Regulation (EU) No 1379/2013 of the European Parliament and of the Council of 11.12.2013. Official Journal of the European Union. 2013. № L 354. P. 1–21. URL: <http://surl.li/jvchy>

23. On the conservation and sustainable exploitation of fisheries resources under the Common Fisheries Policy: Council Regulation (EC) of 20.12.2002 № 2371.

Науково-практичні рекомендації для регулювання розвитку аквакультури шляхом впровадження процедури ліцензування в умовах сучасних безпекових викликів

Official Journal of the European Communities. 2012. № L 358. P. 59–80.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32002R2371>

24. Вдовенко Н. М. Методологізація галузевого державного управління на шляху адаптації економіки до умов та вимог Європейського Союзу. ScienceRise. 2015. № 5/3 (10). С. 39–45.

25. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. Wspolraca Europejska. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.

26. Вдовенко Н. М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні. Економіка АПК. 2010. № 3. С. 15–20.

27. Вдовенко Н. М., Шепелєв С. С. Еволюція теоретичних концепцій щодо забезпечення конкурентоспроможності галузей національної економіки. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2017. Т. 22. Вип. 11 (64). С. 49–54.

28. Назаркевич І. Б. Державне регулювання структурних змін в економіці України: проблеми та перспективи: монографія. Львів. 2020. 356 с.

29. Коновалов Р. І. Методи та важелі державного регулювання розвитку рибного господарства в умовах надзвичайних викликів. Проблеми і перспективи економіки та управління. № 3 (31). 2022. С. 58–68.

30. Шарило Ю. Є., Поплавська О. С., Герасимчук В. В., Бабир А. М. Ліцензування як дієвий засіб моніторингу діяльності у сфері аквакультури. Водні біоресурси та аквакультура. 2021. Вип. 2. С. 89–104.

31. Коновалов Р. І. Регулювання діяльності сектору аквакультури шляхом впровадження ліцензування у системі вибору напряму аграрної й економічної галузевої політики. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип. 3 (03). С. 91–95. URL: <http://surl.li/iripk> DOI: 10.32782/dees.3-16

32. Федоренко М. О., Вдовенко Н. М., Павлюк С. С., Дюдяєва О. А. Базові засади розвитку рибальства та аквакультури в умовах трансформаційних процесів. Водні біоресурси та аквакультура. 2020. Вип. 2. С. 47–57.

33. Клименко Н. Г. Правові засади ліцензування як засобу державного регулювання діяльності недержавних інституцій у сфері національної безпеки. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 3.

34. Гелюх О. В. Методи та важелі державного регулювання соціально-економічних процесів в агропромисловій сфері. Економіка: реалії часу. 2011. № 1 (1). С. 135–138.

35. Фетисова С. В. Ліцензування як засіб державного регулювання господарської діяльності. Науковий вісник Національного університету ДПС України. 2009. № 4. С. 226–232.

36. Матіїв І. Л., Коновалов Р. І. Прикладні рішення регулювання розвитку рибного господарства на засадах ресурсозбереження в аспекті викликів для національної й економічної безпеки України. Економіка і управління бізнесом. 2023. № 1. Вип. 14. С. 76–89.

Науково-практичні рекомендації для регулювання розвитку аквакультури шляхом впровадження процедури ліцензування в умовах сучасних безпекових викликів

Наукове видання

Науково-практичні рекомендації для регулювання розвитку
аквакультури шляхом впровадження процедури ліцензування в
умовах сучасних безпекових викликів

Герасимчук В. В., Коновалов Р. І., Шарило Ю. Є., Вдовенко Н. М.,
Плічко В. Ф., Медведенко Л. К., Поплавська О. С.

За авторською редакцією

Підписано до друку 12.10.23

Ум. друк. арк. 2,8

Наклад 50 прим.

Формат 60x84\8

Зам. № 230547

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55